

HISTORICKÉ POVODNĚ V ČECHÁCH A NA MORAVĚ NA PŘÍKLADU ROKU 1598

Historical floods in Bohemia and Moravia on the example of the year 1598. It became quite evident after the disastrous floods in Moravia, Silesia and eastern Bohemia in July 1997 that there is no relevant information available for the territory of Moravia (unlike for Bohemia) that would facilitate a comparison with historical cases occurring before the year 1900. Therefore, the extent and number of floods in the whole territory of the Czech Republic is assessed on the example of the year 1598. The year was characterized by two flood periods in both Bohemia and Moravia: the spring period from the rapid snow thaw (12th-13th March) and the summer period from August rainstorms. However, there were additional floods in Moravia in autumn during the rainy period in September and October. Causes, course and consequences of these floods 400 years ago are discussed as related to newly discovered sources and their regional occurrence is being compared with analogical data from Poland, Germany and Austria.

KLÍČOVÁ SLOVA: povodně – historie – škody způsobené počasím – Čechy – Morava

1. ÚVOD

Až dosud považovala většina obyvatel České republiky přírodní katastrofy na naší planetě za něco, co se střední Evropě víceméně netýká. Katastrofální povodně na Moravě, ve Slezsku a východních Čechách v červenci 1997 z několikaletých trvalých regionálních dešťů však ukázaly opak.

Již krátce poté se ukázalo, že na rozdíl od Čech nejsou pro Moravu prozatím informace, které by umožnily srovnání s historickými případy před rokem 1900 [5, 16], i když přibližně 19. století bylo na Moravě patrně stejně bohaté na povodně jako v Čechách. Tento článek je příspěvkem k částečnému odstranění této disproporce.

2. POUČENÍ Z HISTORICKÝCH POVODNÍ

Není pochyb o tom, že pro seriózní hodnocení dlouhodobých interakcí mezi povodněmi na jedné straně a člověkem, jeho sídly a krajinou na straně druhé je užitečné mít k dispozici chronologický přehled povodní v daném regionu co nejdále do minulosti. Proto se již v zemích Evropské unie provádějí preventivní opatření po soudobých katastrofách s přihlédnutím k poznatkům, získaným z historického průzkumu.

Např. při projektu na zmírnění povodňových škod na toku Arno ve Florencii se vycházelo ze škod, které řeka způsobila v letech 1177–1966 [41]. Rovněž po mimořádné povodni v srpnu 1987 zpracovali Ch. Pfister a S. Hächler pro státní orgány přehled povodňových katastrof na území švýcarských Alp na bázi historických pramenů od pozdního středověku [37]. Podobně i v Německu je problematice hydrologických extrémů před rokem 1850 věnována značná pozornost [48]. V poslední době se lze setkat i s pokusy o rekonstrukci historických extrémů z hlediska jejich povětrnostních příčin a důsledků [12, 26]. Povodněmi na Labi v Sasku od roku 1501 se zabývá D. Fügner [11]. M. Deutsch [6] vypracoval podrobný soupis dochovaných značek historických povodní v povodí řeky Unstrut. Pro území Polska je zatím k dispozici přehled hydrologických extrémů do roku 1600 [39].

Pokud jde o Českou republiku, je velký počet historických povodní dokumentován pro Čechy (např. [14, 15, 16, 19, 21]). Ukázalo se však, že jejich výčet ještě nelze považovat za definitivní. Např. pro dolní Ohři bylo možné soupis povodní od 14. století podle práce Kotyzy et. al. [19] doplnit na základě původních pramenů o celou řadu případů velkých vod, které způsobily škody [30]. O více než 10 „nových“ povodní na Vltavě a dolním Labi se podařilo doložit pro období 1565–1581 na

základě objevených deníkových záznamů J. Strialia [29].

Pro území Moravy a Slezska podobné přehledy zatím chybí. Zajímavá práce R. Vermouzka [46] sice uvádí na základě studia zaniklých vesnic v údolních nivách na jižní Moravě řadu příkladů z 13.–15. století, kdy k jejich zpustnutí přispěly značnou měrou povodně, nejsou však známy konkrétní roky jejich výskytu.

Záměrem tohoto příspěvku je pokus dokumentovat jeden „povodňový“ rok pro celé území České republiky co nejdále do minulosti a to na základě většího počtu nezávislých pramenů písemné povahy. Regionální rozsah povodně totiž často bývá kamenem úrazu. Např. pro povodeň na Vltavě v Praze 20. července 1515 z vícedenních dešťů, provázenou škodami i jinde v Čechách, kronikář dodává: „*A jak smutné zprávy chodily ze Slezska, z Moravy a dalších zemí!*“ [38], ovšem nezávislé informace z téhož roku z Moravy prozatím chybí. Byl tedy letními povodněmi opravdu zasažen tak velký region nebo se jedná o dosti časté zveličování události kronikářem?

Naopak koncem listopadu 1543 se vyskytla povodeň na řece Moravě u Uherského Hradiště. Jan z Kunovic tehdy zaznamenal, že v úterý po sv. Martinu [13. listopadu] začala tuhá zima, ale jen do soboty [17. listopadu] a od té doby zase začalo teplo s velkými ačastými dešti a sněžením, takže byly veliké vody [27, 42]. Pro tento rok však zatím není známa žádná povodeň v Čechách, popř. v Polsku. Výše zmíněný charakter počasí na sklonku podzimu je potvrzen v západní Evropě, když např. 20. listopadu 1543 je na řece Schelde v Antverpách zmíněn chod ledu [48].

Výše uvedená pracovní kritéria splňuje např. rok 1598. O povodních v tomto roce se mj. podařilo nalézt čtyři dobové básně a tisky z Čech; pro Moravu byly k tomuto tématu objeveny zajímavé informace v korespondenci Karla staršího ze Žerotína. Proto byl jako studijní případ vybrán právě tento „povodňový“ rok před 400 lety.

V dalším textu je již dobové kalendářní vyjadřování dat podle svátků během roku většinou převedeno do našeho usu podle [10]; jedná se o gregoriánský kalendář.

3. POVODNĚ V ROCE 1598, JEJICH PŘÍČINY A OHLASY

Na území Čech, v povodí Vltavy a Labe, jsou doložena dvě povodňová období: jednak jarní z prudkého tání značné sněhové pokrývky (kolem 12. března), jednak letní z přívalových i dlouhotrvajících dešťů před 18. srpnem 1598.

Na Moravě – v povodí Svratky – se podařilo doložit jak onu jarní povodeň (před 17. březnem), tak letní po žních; v povodí Odry jsou během srpna zaznamenány povodně dvě (17. a po 24. srpnu). V tomto regionu se však navíc vyskytly další povodně během dlouhého deštivého období na podzim. V okolí Brna se k 5. listopadu 1598 evidovalo již 5 povodní za rok, v povodí Dyje byla celoroční bilance 6 povodní.

V dobových pramenech logicky převažují popisy škod, vzácnější jsou zmínky o příčinách povodní.

3.1 Povodně v březnu 1598

Na Vltavě v Praze je z více pramenů doložena povodeň 12. března, kdy došlo i k první povodňové vlně v Ohři v Lounech. Na Labi v Litoměřicích pak vrcholila 13. března 1598, kdy byla zaznamenána povodeň na Teplé v Karlových Varech a druhá vlna na Ohři v Lounech (viz např. [3, 19–21]).

Na Moravě se v povodí Svratky vyskytly mimořádné povodně mezi 9.–16. březnem (podle údajů ze Židlochovic po 8. březnu a z Rosic před 17. březnem). Moravský šlechtic Karel starší ze Žerotína totiž v latinském dopisu Václavu Budovcovi 17. 3. z Rosic napsal mj.: „*Ackoliv žijeme na poměrně mírném místě, v těchto dnech jsme prožili zlé povodně, dosud neobvyklé a neslýchané. V důsledku tání sněhu a protžení rybníků pod náporom vod zaplavily řeky pole a dokonce i obydlí. Mnohým vzaly statky i s výbavou a dobytkem.*“ [7, 24, 28]

Z hlediska příčin se české i moravské prameny shodují na

dlouhé, trvalé zimě 1597/98, neobvyklé výšce a trvání sněhové pokrývky i rychlém tání v druhém březnovém týdnu.

Labe bylo v Litoměřicích zamrzlé od 21. listopadu 1597 do 7. března 1598. V povodí Svratky v Židlochovicích se po vydatném sněžení po vánocích 1597 udržela sněhová pokrývka do 8. března, tedy mimořádně dlouho (na horách prý měly mrazy a sněhy trvat do 21. dubna). 11. března nastala prudká obleva v důsledku vpádu teplého vzduchu z jižních směrů; doprovodný nárazovitý vítr způsobil 11.–12. března v Čechách mnoho škod [17, 20, 24] etc.

Podrobnější analýza však ukázala, že v nížinách sních začal zvolna tát již 2–4 týdny před zmíněnou oblevou. Zlatinského deníku M. Borbonia z Borbenheimu vyplývá, že na střední Moravě v Napajedlích mrzlo souvisle jen do 12.–13. února 1598, kdy sice ještě trvaly ranní mrazy, ale v poledních hodinách již začínala sněhová pokrývka tát. 18. února opět připadl sníh a ochladilo se. 1. března přšelo, od 2. do 6. března nastaly teplé „jarní“ dny. Mezi 7.–18. březnem převažovalo vlhké a deštivé počasí, což nepřímo potvrzuje povodňové období před 17. březnem [8, 34].

V Čechách lze postupné tání doložit latinským dopisem Mistra Vavřince Sarkandera rektorovi Karlovy univerzity, odeslaném z Chrudimi 28. února 1598. Omlouvá se vněm, že se nedostavil na předvolání k akademickému senátu do Prahy na 27. únor, protože dopis dostal oklikou přes Kutnou Horu až dotyčného dne adodává: „*Nyní však, když taje sníh, se sotva mohu vydat na tak dlouhou cestu, neřku-li ji bez nebezpečnosti vykonat, i kdybych sebevíce chtěl.*“ [23].

Kulminační vodní stav povodně na Vltavě v Praze 12. března je uveden tak, že hladina vystoupila jeden a půl lokte nad dobový vodočet v podobě lidské hlavy u Karlova mostu, zvaný Bradáč nebo Hlaváč (1 loket = 59 cm). Voda se dostala až do Platněřské ulice a k domu U zlaté ovce v Mostecké ulici [44]. Kotyza et al. [19] tuto povodeň řadí na 10. místo v historii dle nejvyšších vodních stavů s odhadnutou výškou 470 cm.

Na Labi v Litoměřicích kronikář uvedl, že 13. března přesáhl vodní stav o 3/4 lokte kulminací z roku 1595, kdy se „*vyskytl dosud nejvyšší případ, co lidská paměť sahá*“ [17]. Podle Jana Nožíře [32] z téhož města „*...Lidé pravili, že ta voda o loket menší byla, nežli 'svatomařská' před devadesáti sedmi lety* [tj. v srpnu 1501].“ Voda zbořila most; Kotyza et al. [19] ji kladou bez uvedení stavu na 18. místo v pořadí 62 velkých povodní na Labi. Pro srovnání uvedme, že v témže soupisu je velká voda z 13.–18. srpna 1501 dávana na 5. místo s odhadnutou kulminací 1 100 cm (na Labi v Míšni zaznamenali 702 cm).

V Německu při této jarní povodni začala hladina Labe v Drážďanech stoupat již od 10. března, ve Wittenbergu se uvádí kulminace 15. března 1598 [48]. Z území dnešního Polska a Rakouska nejsou povodně v březnu uváděny.

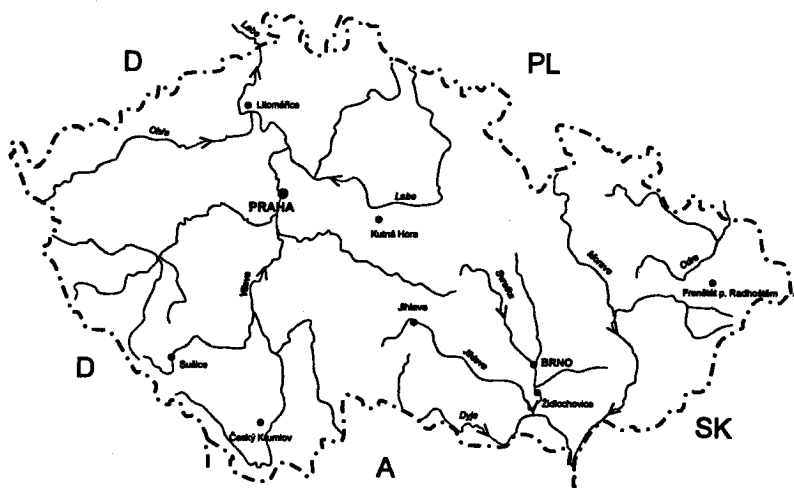
3.2 Povodně v srpnu 1598

V Čechách jsou povodně a deštivé počasí v srpnu 1598 doloženy v povodí Vltavy v Sušici (18. 8.), Českém Krumlově (17. 8. vzestup hladiny rybníka, 18. 8. povodeň na Vltavě), v Protivíně (při mokřem počasí klíčil na polích

Obr. 1 Dobové vyobrazení následků povodní podle I. Franci: *Relationes* (1607).

Fig. 1. Period illustration of floods consequences after I. Franci: *Relationes* (1607).

Obr. 2 Hlavní toky v České republice s většími sídly, zmíněnými v článku.

Fig. 2. Main streams in the Czech Republic with a larger settlements mentioned in the paper.

ječmen; najati výpomocní dělníci, aby neshnil), v Praze (15.–18. 8.) a ve Slaném (přšlo pořád po tři neděle abylo tak veliké mokro, že nešlo sklízet obilí a nastala dražota) [2, 3, 18, 19, 33, 35, 45].

V povodí Labe nad Vltavou se vyskytly škodlivé povodně v Kutné Hoře (vnoci z 16. na 17. 8.), pod Vltavou jsou popsány v Litoměřicích (18. 8., další pramen uvádí „po 10. 8.“). Zda se vyskytla povodeň také na Ohři je nejasné, protože kronikář v Lounech, na jejím dolním toku, zapsal k datu 17. 8. pouze povodeň v Praze a jiných místech, nikoliv však „doma“. Na druhé straně v kronice Karlových Varů na horním toku Ohře – na soutoku s Teplou – čteme, že v r. 1598 „trvalý dešť způsobil velké povodně a nakažlivé nemoci“, což se nepochybně týká léta toho roku. Podobně jako v Lounech nezmiňuje ani kronikář v Trutnově povodeň „doma“ na Úpě, nýbrž jen na Vltavě v Praze, přičemž jarní povodeň vůbec nezaznamenal [17, 20, 22, 36, 40].

Na Moravě lze deštivé počasí a povodně v srpnu v povodí Svratky dokumentovat v Jihlavě (6. 8. velká voda protrhla 11 rybníků), v Brně (povodeň po žních) a v Židlochovicích (náramně veliké přívaly a povodně po celé české, moravské a uherské zemi). V moravské části povodí Odry ve Frenštátě pod Radhoštěm se vyskytly povodně dvě (17. 8. a po 24. 8.). Tomu odpovídají záznamy o srpnovém počasí na střední Moravě v Napajedlích: „Toho měsíce byly četné deště, zvláště každodenní lijáky od 21. do 30. 8.“ [8, 9, 13, 24, 43].

Povodeň v Praze 17. a 18. srpna 1598 zachytili v latinských básních humanisté Jiří Carolides [3] a Jan Campanus Vodňanský [2]. Carolides ve své *Elegii opamětihodné povodni na Vltavě a jiných českých řekách roku 1598 dvakrát oplakané* zmínil vedle povodně 12. března ituto srpnovou, kterou připisuje „nekonečným deštovým přívalům“. Kromě obecněji popisovaných škod upozorňuje na fakt, že na povodních se podílelo protržení rybníků. Proto vyslovuje morální i ekologickou kritiku rybníkářství, jehož motivací je mlsnost pánů spolu s ekonomickou chtivostí; plochy zatopené rybníky by lépe sloužily pro pěstování obilí.

Poměrně konkrétní je popis povodně a jejích škod v Kutné Hoře. Zde ji totiž paralelně zachytily jak paměti rodiny Dačických, tak samostatný tisk, který vydal tamní farář Jakub Melisseus Krtský. Podle [36] vyvolaly náhlou povodeň v noci z 16. na 17. srpna 1598 „prudké a husté deštové přívaly“, trvající dva

dny a dvě noci; kulminační stav ovlivnilo protržení rybníku na potoce Pách. Ze třech kázání, které pronesl J. Melisseus [25] 18. srpna, 20. srpna před pohřbem a při pohřbu obětí se mj. dozvídáme, že se utopilo 15 lidí. Z meteorologického hlediska je zajímavá informace, že bezprostředně před smrtící velkou vodou „stále padaly vody deštové od 23 hodin až přes hodinu na noc“ tehdejšího určování času, tedy cca od 19.15 do 21.30 h SEČ. Poté začala hladina Páchu opadávat a lidé vycházeli ven. Tehdy vše neočekávaně smetla kulminace povodně, kterou způsobilo protržení nádrží na toku; proto je výstavba rybníků odsuzována podobně jako tomu bylo u Carolida.

Kromě Prahy a Kutné Hory jsou v Čechách nejčastěji zmiňovány škody v Kouřimích, Českém Brodě a ve vesnicích poblíž Labe.

Škody na Moravě lze charakterizovat např. podle kroniky Frenštátu pod Radhoštěm. „Roku 1598...v pondělí po památce Panny Marie Nanebevzetí [17. 8.] a po druhé po sv. Bartoloměji [po 24. 8.] přišly nenadále velké povodně [na Libině s přítoky v povodí Odry], jaké nikdo nepamatoval, které zde při městečku veliké škody udělaly na polích, lukách, zahradách a obilím jarním i ozimých, pobraly sena i trávky. Kteréžto vody téměř po celém světě byly, i v Čechách a zvláště okolo Prahy.“ [43]

Pamětní kniha města Litoměřic datuje období „prudkých“ dešťů od 25. července do 24. srpna 1598 [19], což uvádí na pravou míru údaj ze Slaného, kde prý přšlo 3 týdny od počátku nového měsíce „září“ [35]; jedná se přitom o dodatečný zápis pamětníka, zařazený před zmínkou o srpnové povodni v Praze.

Vlhký srpen ve střední Evropě je potvrzen i v Rakousku od 14. do 25. srpna (Linec); následná povodeň na Dunaji způsobila velké škody. Na řece Ybbs, pravostranném přítoku Dunaje, se v srpnu zmiňují povodně dvě: ve Steyeru je první datována uprostřed měsíce po silných deštích, druhá následovala po 8 dnech a zničila mosty ve městě [47].

V Polsku dvoudenní trvalý dešť vyvolal povodeň na řekách Klodzka Nysa, Biala a Bystrzyca 16. srpna 1598 kolem půlnoci, tedy přibližně v téže době jako v Kutné Hoře. Velké vody byly také v okolí Kladska a Vratislavi 24. srpna [39], tedy téměř shodného data jako ve Frenštátě p. R. ztéhož povodí.

Pokud jde o Německo, chybí údaje o vlhkém srpnu, nicméně na Labi v Drážďanech je doložena povodeň 18. srpna a ve Wittenbergu povodeň v létě bez konkrétnějšího datování [48].

Zajímavé jsou irelativně rychlé dobové ohlasy na podobné přírodní pohromy v zahraničí. Např. Melisseovo kutnohorské kázání z 20. srpna 1598 [25] již glosuje povodeň v Kladsku 16. srpna. Rovněž tak o povodni v Římě na Tibeře 24. prosince 1598, jejíž kulminační stav měl převýšit dosavadní maximum o 4 stopy (1 stopa = 30 cm) a která si vyžádala téměř 2000 lidských životů, vyšel hned v následujícím roce v Starém Městě pražském samostatný český tisk (obr. 3).

Jaký byl srpnový kulminační vodní stav? Podle [19] na Vltavě v Praze vystoupila voda opět 1 1/2 lokte nad „Bradáče“ jako na jaře, takže se stavem cca 470 cm je zařazena tato letní povodeň na 11. místo mezi největšími povodněmi. Lze však kronikářský údaj považovat za hodnověrný? Je totiž pře-

vzat z kroniky města Loun, takže ho kronikář získal jen z doslechu. Protože ubřezno ve povodně lounská kronika žádný kvantitativní údaj nemá, zdá se, že spíše než o stejné kulminační stavy jarní a letní povodně v Praze se jedná o údaj z jara, který kronikář omylem připsal k létu.

Nožifovy paměti z Litoměřic totiž uvádějí, že „ta voda zde o čtvrt lokte menší nežli zjara byla, a u Prahy o tři čtvrti lokte větší nežli též jarní byla“ [32]. V Praze byla opět zatopena část Starého Města pražského, voda vystoupila až ke kostelu sv. Jiljí. V Litoměřicích byl poškozen most.

V přehledu největších povodní na Labi vDěčíně je srpnová povodeň řazena na 19. místo. V Litoměřicích vystoupila voda 1/2 lokte nad úroveň z března 1595, pro níž je uváděn vodní stav 920 cm a 28. místo [19].

3.3 Povodně na podzim 1598

Z území Čech zatím žádná podzimní povodeň toho roku není uváděna. Existuje jen stručná zmínka o mokřem podzimu 1598 z Litoměřic [32]. M. Borbonius, který na podzim pobýval již v Litoměřicích a v Praze, přitom zaznamenal ve svém deníku od 22. září do 30. října celkem 16 dnů s deštěm a 2 se sněžením [8, 34].

Na Moravě se uvádí deštivé období trvající 6 týdnů (Brno). Paměti ze Židlochovic ho specifikují takto: „Potom ten týden před sv. Matoušem [před 21. 9., které připadlo na pondělí] začaly znovu pršky býti a nemnoho přestávajíc trvaly až do sv. Šimona a Judy [28. 10.]. A tak opět těmi prškami vody veliké několik neděl trvaly, kdejaká sena, otavy na lukách pobrala, a kde vody nepobraly, mokry velkými na polích a lukách pohnily. Obilí množství veliké v stozích lidem se popsovalo, slámy se též zhnojily a tak kdo v stodolách obilí svého neměl, nemnoho slámy ani obilí užil. Vinobraní velmi zlé bylo, vína na větším díle všechny těmi mokry pohnily a odepně dosti neuzrálé odpadaly. A pro zlost cest mnohý, co nasbírali, ani těch vín od vinohradu do domů svých zvodvážeti nemohli ... Cesty zlé náramně, odpamětí lidských trvaly a nezamrzlo, až do Třech králů léta 99 [6. 1. 1599].“ [24].

Špatně, tj. silně rozbahněné cesty kolem 24. října 1598, potvrzuje v jednom ze svých dopisů, odeslaném z Rosic u Brna, Karel starší ze Žerotína [1].

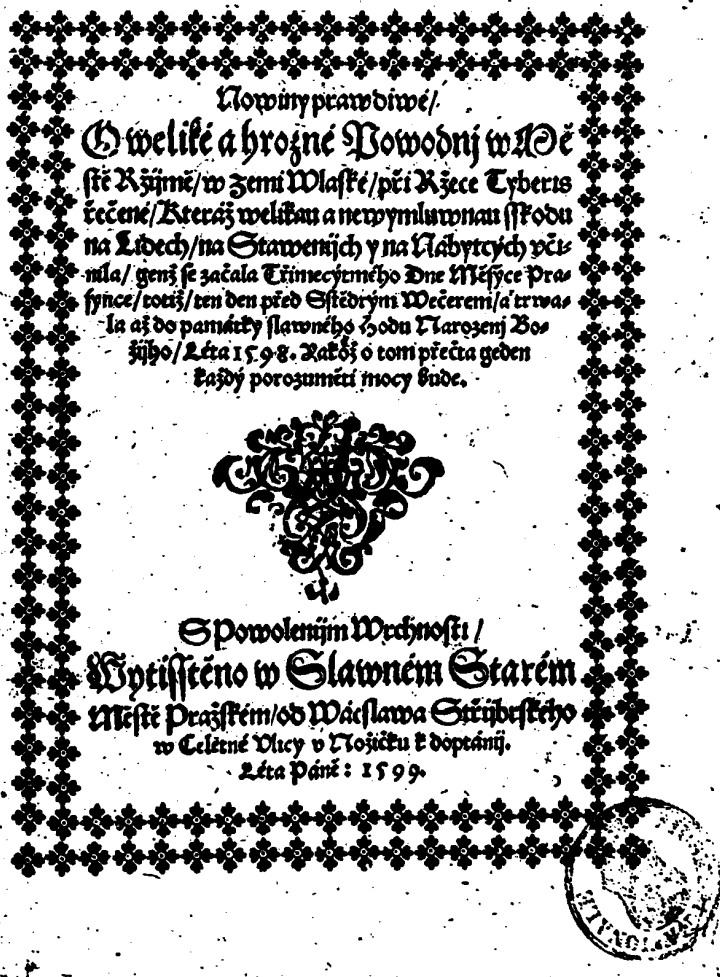
V brněnských kronikách dále čteme, že 1. listopadu 1598 se utopil v rozvodněné Svatce formanský vůz s šestispřežením, se sedmi lidmi a nákladem vína, které vezl [13].

Souhrnně je pak v Brně rok 1598 pamětihodný pro povodně, které se vyskytly „několikrát“. Podle Karla staršího ze Žerotína se od počátku roku do 5. listopadu 1598 vyskytlo v Rosicích u Brna a okolí celkem pět povodní. V dopise panu Adamovi Slavatovi z Chlumu a Košumberku, datovaném toho dne z Rosic, totiž mj. uvedl: „Morové pověť ří na mnohých místech se rozmáhá a obzvláště tu, kdež minulého roku [1597] zdravé pověť bylo, k čemuž jest nemálo dopomohlo toho podzimku [1598] pověť vlhká a nestálá, z něhož tak veliké vody pošly, tak, že ačkoli jsme je již tohoto roku čtyrykrát před tím měli, avšak k tomuto nynějšímu rozvodnění ani přirovnání žádného jest nebylo. Za tou příčinou téměř nic, co se v Uhřích děje, věděti nemůžeme, neb pro vody poslové nemohou přicházeti a novin donášeti.“ [1]. Z kontextu vyplývá, že přinejmenším poslední povodeň se týkala i řeky Moravy, kterou bylo nutné při cestách do Uher překonávat.

V povodí Dyje se uvádí roční bilance 6 povodní: „Roku 1598 ... Dyje šestkrát tady [vŠakvicích] i v celém okolí zaplavila louky a nízká pole azkazila sklizeň. Na to nastal pád dobytka a trval do roku 1599.“ [31]. Konkrétnější datování povodní bohužel chybí.

Deštivý podzim s povodněmi je potvrzen v Polsku, kde Odra kulminovala ve Vratislavi nejprve 23. září a poté 31. října 1598 [39]. Ve druhém případě bylo příčinou tání sněhové pokrývky spolu sdeštěm. (Kolik povodní za rok ve Vratislavi bylo, není známo, hovoří se o několika.) „Polské“ počasí z konce října je v dobré shodě s poznámkami v deníku M. Borbonia, který si za pobytu v Praze zapsal 27. října první sněžení, 29. října déšť a 30. října 1598 den se sněžením a deštěm [8].

V Dolním Rakousku charakterizuje kronika vinařské obce Retz podzim 1598 jako vlhký a chladný („nasskalt“), takže zde hnily hrozny; to dobře odpovídá výše uvedenému hodnocení z vinařské oblasti jižní Moravy.

Obr. 3 Titulní strana českého tisku z r. 1599, který informoval opovodni vŘímě o vánocích 1598.

Fig. 3. The title page of the Czech printing from the year 1599 informing about the flood in Rome at Christmas 1598.

4. ZÁVĚR

V období 1594–1598 byla letní období v západní Evropě tak vlhká, že měla za následek špatné žně a hladomory [4]. Pokud jde o střední Evropu, vyskytly se v Rakousku v letech 1597–1599 povodně každý rok; jsou přirovnávány k povodním v roce 1572, které byly důsledkem lijáku v červenci. V České republice lze – zvláště pak na Moravě – vlhké léto a podzim 1598 potvrdit.

Tento článek je úvodní studií pro připravovanou soubornější dokumentaci historických povodní v povodí řeky Moravy od 16. století do roku 1900. Lze předpokládat, že její výsledky budou přínosem nejen pro celé území České republiky, nýbrž že také poslouží jako srovnávací materiál pro sousední státy střední Evropy.

Poděkování:

Autor upřímně děkuje PhDr. Luboru Kysučanovi, Mgr. Janu Pařezovi a PhDr. Josefu Peterkovi za přátelskou pomoc při vzniku tohoto příspěvku.

Literatura:

- [1] Brandl, V. ed.: Dopisy Karla st. ze Žerotína, psané jazykem českým. In: Spisy Karla st. ze Žerotína, II/2, Brno 1871.
- [2] Campanus, I.: Ad Pragam de exundatione Vultavae an. 1598, 17. et 18. Aug. In: Centuriae duae charitum etc. Praegae 1600.
- [3] Carolides, G.: Elegia de memorabili exundatione Wltawae aliorumque Bohemiae fluviorum anno 1598 bis deplorata. Praegae 1598.
- [4] Clark, R.: Some late Tudor weather records from West Yorkshire. Weather, **35**, č. 7, s. 208–209.
- [5] ČHMÚ: Povodeň v červenci 1997. [Příspěvky pracovníka ČHMÚ přednesené na konf. Vodní toky 1997.] Olomouc 30.9.–2. 10. 1997, 11 s.
- [6] Deutsch, M.: Einige Bemerkungen zu historischen Hochwassermarken – eine Bestandsaufnahme an der Unstrut. Archäologie in Sachsen-Anhalt, **7**, 1997, s. 25–31.
- [7] Dvorský, F. ed.: Dopisy Karla st. ze Žerotína 1591–1610. Archiv český, **27**, 1904, s. 69–70.
- [8] Dvořák, M. ed.: Dva denníky Matiaše Borbonia z Borbenheimu. Historický archiv, **9**, 1896, 166 s.
- [9] D'Elvert, Ch.: Geschichte und Beschreibung der kgl. Kreis- und Bergstadt Iglau in Mähren. Brünn 1850, s. 148.
- [10] Friedrich, G.: Rukověť křesťanské chronologie. Praha-Litomyšl, Paseka 1997 (reprint). 340 s.
- [11] Fügner, D.: Hochwasserkatastrophen in Sachsen. Taucha, Tauchauer Verlag 1995. 78 s.
- [12] Glaser, R. – Hagedorn, H.: Die Überschwemmungskatastrophe von 1784 in Maintal. Die Erde, **121**, 1990, s. 1–14.
- [13] Chlumecky, P.v., ed.: Des Rathsherrn und Apothekers Georg Ludwig Chronik von Brünn. Brünn 1859, s. 45.
- [14] Kakos, V.: Výskyt povodní na Vltavě v Praze ve vztahu k pražským meteorologickým pozorováním v Praze-Klementinu. Meteorol. Zpr., **31**, 1978, č. 4, s. 119–126.
- [15] Kakos, V.: Hydrologický rozbor povodní na Vltavě v Praze za období 1873–1982. Meteorol. Zpr., **36**, 1983, č. 6, s. 171–181.
- [16] Kakos, V.: Hydrometeorologická analýza historické povodně v roce 1897 ve vztahu ke katastrofálním záplavám v Čechách na začátku září 1890 a na Moravě v červenci 1997. Meteorol. Zpr., **50**, 1997, č. 6, s. 191–196.
- [17] Katzerowsky, W. ed.: Die Meteorologischen Aufzeichnungen des Leitmeritzer Stadtschreiber aus den J. 1564–1607. Prag 1886, s. 23–25.
- [18] Kavan, T.: Descriptio quorundam eventuum anni 1598 etc. Praegae 1599.
- [19] Kotyza, O. – Cvrk, F. – Pažourek, V.: Historické povodně na dolním Labi a Vltavě. Děčín, Okresní muzeum 1995. 169 s.
- [20] Kovář, M. ed.: Pavel Mikšovic a jeho kronika Lounská. Sb. Histor. kroužku, **3**, 1903.
- [21] Kynčil, J. – Lůžek, B.: Historické povodně v povodí Bíliny a Ohře. Chomutov, Povodí Ohře 1979, s. 10.
- [22] Lenhart, J. J.: Fortsetzung der Momorabilien Karlsbads... mit einem kurzer Darstellung der merkwürdiger Ereignisse 1325–1839. Prag 1860, s. 139.
- [23] Matínková, D.: Poselství ducha. Praha, Odeon 1975. 256 s.
- [24] Matuška z Topolčan: Paměti z let 1586–1601. Brno, Mor. zem. archiv, rkp. G 10, č. 656.
- [25] Melisseus Krtský, J.: O povodni škodlivé, v neděli třináctou po sv. Trojici v noci na pondělí léta tohoto 1598, na rozličných místech stálé, kázání troje. Staré Město pražské 1598, 80 s.
- [26] Mültzer, S. – Glaser, R.: Die Thüringische Sintflut von 1613. Z. d. Ver. f. Thüring. Geschichte, **48**, 1994, s. 69–92.
- [27] Munzar, J.: První systematická denní pozorování počasí na území České republiky z let 1533–1545. Meteorol. Zpr., **48**, 1995, č. 4, s. 105–108.
- [28] Munzar, J.: Meteorologická pozorování Karla ze Žerotína z let 1588–1589, 1591. Meteorol. Zpr., **49**, 1996, č. 2, s. 58–61.
- [29] Munzar, J.: Jan Strialius a jeho meteorologická pozorování z Čech a Německa z let 1558–1582. Meteorol. Zpr., **51**, 1998, č. 5, s. 149–153.
- [30] Munzar, J. – Pařez, J.: Historické povodně a jejich vliv na sídla a krajinu v dolním Poohří. Hist. geografie, **29**, 1997, s. 211–237.
- [31] Nosek, F.: Živelní pohromy v Šakvicích. Selský archiv, **7**, 1908, s. 126.
- [32] Nožtík, J. jr.: Letopisné a rodové zápisky. Strahovská knihovna, rkp. DA IV 1.
- [33] Pánek, J. ed.: Václav Březan – Životy posledních Rožumberků I, II. Praha, Svoboda 1985. 641 s.
- [34] Pejml, K. – Munzar, J.: Matiaš Borbonius z Borbenheimu a jeho meteorologická pozorování z let 1596–1598, 1622. Meteorol. Zpr., **21**, 1968, č. 3, s. 93–95.
- [35] Petera, J. ed.: Václav Kněžoveský a jeho paměti. Slanský obzor, **6**, 1898, s. 53 + Národní knihovna v Praze, rkp. 54 A 61.
- [36] Petrá, E. – Pražák, E. ed.: Mikuláš Dačický z Heslova – Prostopravda. Paměti. Praha, SNKLHU 1955. 476 s.
- [37] Pfister, Ch. – Hächler, S.: Ueberschwemmungskatastrophen im Schweizer Alpenraum seit dem Spätmittelalter. In: Glaser, R. Walsh, R., ed.: Historical Climatology in Different Climatic Zones. Würzburger Geogr. Arbeiten, **80**, 1991, s. 127–148.
- [38] Porák, J. – Kašpar, J. ed.: Ze starých letopisů českých. Praha, Svoboda 1980, s. 392–393.
- [39] Rojecki, A. et al.: Wyjatki ze zródel hystorycznych o nadzwyczajnych zjawiskach hydrologiczno-meteorologicznych na ziemiach polskich w wiekach od X. do XVI. Warszawa, PIHMWKL 1965, s. 192–195.
- [40] Schlesinger, L. ed.: Simon Hüttels Chronik der Stadt Trautenau. Prag 1881.
- [41] Siccardi, F. – Adom, D.N.: A non structural policy for the mitigation of flood effects: the Arno project. In: Nemeč, J. et al, ed.: Prediction and perception of natural hazards, s. 3–12. Dordrecht 1993.
- [42] Stoeffler, I.: Ephemeridum opus Ioannis Stoeffleri Iustingensis etc. Tubingae 1531. Univ. knihovna Wrocław, sign. 4 M 620.
- [43] Strnadel, B.: Nejstarší kronika města Frenštátu pod Radhoštěm. Ostrava 1950. 52 s.

- [44] *Svobodová, M.*: Paměti obyvatel Menšího Města pražského z let 1581–1628 ve Veleslavínově Kalendáři historickém. *Miscellanea odd.rkp. a st.tisků 7/1*, 1990, s. 81–83. Praha, Národní knihovna.
- [45] *Teplý, F.*: Hospodářské poměry statku Protivína v konci 16. století. *Věstník čs.zeměděln.muzea*, **10**, 1937, s. 87.
- [46] *Vermouzek, R.*: Vyplavené vesnice na Tišnovsku a na jižní Moravě. *Vlast.věstník moravský*, **37**, 1985, č. 1, s. 68–75.
- [47] *Wacha, G.*: Zur Wetterchronik des Linzer Raumes. In.: F. Lauscher et al.: *Witterung und Klima von Linz*, s.16–20. Wien 1959.
- [48] *Weikinn, C.*: Quellentexte zur Witterungsgeschichte Europas von der Zeitwende bis zum Jahre 1850; *Hydrographie – Teil 2 (1501–1600)*. Berlin, Akademie Verlag 1960, s. 418–429.

Lektor RNDr. V. Kakos, rukopis odevzdán v září 1998.